

Evaluering af årets opgave i latin

Opgavesættet

I år indstillede 250 elever fra 31 hold sig til eksamen i latin, det største antal målt både i hold og i elever, siden 1987 ordningen begyndte i 1988.

I år fordelte besvarelserne sig med 62 % til B opgaven og 38 % til A opgaven. Begge opgaver fungerede godt og begge gav et godt grundlag for bedømmelse og differentiering af karaktererne. Det er meget tilfredsstillende, at karaktergennemsnittene for de to opgavetyper ligger tæt på hinanden. I karaktergennemsnittene nedenfor optræder karakteren 00 med halv vægt under begge opgavetyper. Det skyldes, at en enkelt eksaminand havde afleveret blankt uden at angive opgavetype.

Karaktergennemsnittet blev 8,0 for A opgaven, 8,2 for B opgaven, og gennemsnittet for hele årgangen blev 8,1.

TENDENSER I VALG AF OPGA VETYPE

	91	92	93	94	95	96	97	98	99	00	01	02	03	04	05	06
skoler i alt	25	27	23	32	22	26	28	29	31	29	28	18	24	23	25	31
kun A opgaver antal																
%	14	18	16	13	8	13	12	5	12	8	1	3	7	3	7	6
	56,0	66,7	69,6	40,6	36,4	50,0	42,9	17,2	38,7	27,6	3,6	16,7	29,2	13,0	28	19,4
kun B opgaver antal																
%	3	0	1	4	7	4	4	10	7	5	4	3	5	7	7	10
	12,0	0,0	4,3	12,5	31,8	15,4	14,3	34,5	32	17,2	14,3	16,2	20,8	30,4	28	32,3
blandet antal	8	9	6	15	7	9	12	14	12	16	23	11	12	13	11	15
%	32,0	33,3	26,1	46,9	31,8	34,6	42,9	48,3	39	55,2	82,1	61,1	50	56,5	44	48,4
besvarelser i alt	163	193	157	209	161	178	194	231	225	226	231	130	172	196	187	250
A-opgaver antal	132	170	133	145	99	123	125	119	120	119	117	68	79	77	81	95,5
%	81,0	88,1	84,7	69,4	61,5	69,0	64,4	51,5	53,3	52,7	50,6	52,3	46	39,3	43,3	38,2
B-opgaver antal	31	23	24	64	62	55	69	112	105	107	114	62	93	119	106	154,5
%	19,0	11,9	15,3	30,6	38,5	30,9	35,6	48,5	46,6	47,3	49,4	47,7	54	60,7	56,7	61,8

Statistik over karakterer i skr. latin

ÅR	A	B	Total
95	8,2	7,9	8,1
96	8,2	8,1	8,1
97	8,1	8,1	8,1
98	7,6	8,4	8,0
99	8,3	7,6	7,9

00	8,5	7,8	8,1
01	8,8	7,1	7,9
02	8,8	7,7	8,3
03	7,8	8,5	8,2
04	8,6	7,5	8,0
05	8,5	7,7	8,0
06	8,0	8,2	8,1

Karakterstatistik 2006

Karakterernes fordeling A-opgave

	13	11	10	9	8	7	6	5	3	0	total
antal	0	3	23	16	14	17	13	9	0	0,5	95,5
%	0	3,1	24,1	16,8	14,7	17,8	13,6	9,4	0	0,5	100

Gennemsnit A-opgaver $(761,5:95,5)=8,0$

Karakterernes fordeling B-opgave

	13	11	10	9	8	7	6	5	3	0	total
antal	1	15	33	27	26	22	14	10	6	0,5	154,5
%	0,7	9,8	21,5	17,6	16,9	13,7	9,1	6,5	3,9	0,3	100

Gennemsnit B-opgaver $(1265,5:154,5)=8,2$

Karakterernes fordeling latin

	13	11	10	9	8	7	6	5	3	0	total
antal	1	18	56	43	40	39	27	19	6	1	250
%	0,4	7,2	22,4	17,2	16,0	15,6	10,8	7,6	2,4	0,4	100

Gennemsnit A- og B-opgaver 8,1

1. kvartil	6,74
Median	8,34
3. kvartil	9,73

A Opgaven

Plinius fortæller beretningen om Larcus Macedos død som et skrækeksempel på, hvordan slaver kan gå i rette med en brutal herre, der som en Trimalchio havde slaveaner, og som en advarsel om, hvordan det også kan gå gentlemen som forfatteren og hans omgangskreds. Skildringen er let tilgængelig, formuleret dramatisk i korte sætninger med rig brug af retoriske virkemidler som dramatisk præsens, asyndeta, anaforer og antiteser. I modsætning til

mange andre Pliniusbreve generes fremstillingen ikke af implicitte tankegange og tanke-spring eller ironisk distance, som volder for store vanskeligheder ved eksamen. Som følge heraf kunne brevet derfor i store træk bruges direkte som eksamensopgave uden større ændringer, og i lighed med Ciceroopgaven sidste år fremtræder teksten næsten i originalversionen. De væsentligste ændringer er sket i indledningen, der bruger formuleringer fra Plinius, men har forskellig sætningsbygning. Linje 11 *immobilis in pavimento jacebat, tamquam mortuus esset* er en parafrase af det håbløse latinske udtryk *immobilis et extensus fidem peractae mortis implevit*. Oplysningen l. 17 *servi capti crudeliter puniti sunt* er tilføjet for at klargøre, hvorfor Macedo dør med hævnen som trøst.

De fleste elever har fået hold på hovedtrækkene af, hvad der sker i historien, og næsten alle oversætter hele teksten. Der er mange fine besvarelser, men hos mange er der uklarhed om en række enkeltheder, og karaktergennemsnittet ligger derfor noget lavere end sidste år.

Opgaven rummede ud over simple sætningskonstruktioner fx flg. idiomer:

- Akkusativ med infinitiv
patrem suum servum fuisse (l. 3)
eum exanimem esse (l. 8)
se nihil sentire (l. 10)
vivere se (l. 15)
- Absolut ablativ
agitato ... corpore (l. 15)
- Konjunkt participium
quasi aestu solutus (l. 12)
et vocibus excitatus et loci frigore recreatus (l. 14)
paucis diebus aegre reffectus (l. 18)
- Finalsætning
ut experirentur (l. 9)
- Interrogative ledsætninger med konjunktiv
an viveret (l. 9)
quot periculis, quot contumeliis, quot ludibriis simus obnoxii (l. 19-20)
- Adverbielle ledsætninger med konjunktiv
cum servi ... putarent (l. 7-8)
tamquam mortuus esset (l. 11)
quamvis remissus et mitis sit (l. 20-21)
- Partitiv genitiv i forbindelse med relativ ledsætning
quorum magna pars comprehensa est (l. 16)

Sammenlignet med opgaven sidste år, er der altså ikke større sproglige udfordringer, men indholdet af den historie, Plinius fortæller, har måske virket vanskeligere. Det kommer ikke bag på opgavekommissionen, at fejlfrekvensen er størst i afsnittet l. 10-15. I modsætning til, hvad der var ventet, voldte den disjunktive motivation *aut quia nihil sentiebat, aut quia se nihil sentire simulabat* (l. 10) ikke større vanskeligheder. Derimod har udtrykket *quasi aestu solutus* voldt problemer, i de fleste tilfælde, nok fordi man har fastholdt *solutus* i betydning

gen "befriet". De to konjunkte participier *et vocibus excitatus et loci frigore recreatus* (l. 14) som baggrunden for, at Macedo slår blikket op, har mange ikke forstået. Årsagen kan være kombination af forkert morfologisk/syntaktisk analyse og ordbogsopslag, fx gengives *excitatus* ofte som et adjektiv ("kraftig, voldsom") knyttet til *vocibus*. At *agitato...corpore* angiver, hvordan Macedo afslører livstegn, har mange ikke forstået, men bliver ofte gengivet "med plaget krop" e.l. Så der er tilsyneladende en del elever, som ikke finder absolut ablativ obligatorisk i eksamensversioner. Hos nogle går sætningsbygningen helt i stykker, fx ses *vivere se* som subjekt i udtrykket *tutum erat*. Af og til er den relative sætning i øvrigt knyttet til *corpore*.

Indplaceringen af adverbialledene i sætningen l. 17-19 er upræcis i en række besvarelser, og at Macedo først et par dage med nød og næppe kommer sig (så han kan opleve afstraffelsen af slaverne) og derefter dør med hævnens trøst, er der en del som ikke har fået fat på, uden at det dog spiller nogen væsentlig rolle for forståelsen af teksten og bedømmelserne i øvrigt, når bortses fra de besvarelser, der ikke knytter *non* til *sine ultionis solacio*, men lader *mortuus est* være negeret. Generelt er mange besvarelser her snarere parafrase end oversættelse af teksten. Det gælder også for sætningen l. 19-20. Tilsyneladende er det anaforiske *quot+dativ* ikke forstået som underled til *obnoxii* og sætningen ikke forstået som objekt for *vides*.

Til standardfejlene hører forkert morfologisk og/eller syntaktisk analyse som i tilfældet *excitatus*, der er nævnt ovenfor. I mange tilfælde forstyrrer den type fejl kun detailforståelsen, det gælder fx også, når *loci frigore* (l. 14) gengives, som om der stod *loco frigido*, eller når *fervens* (l. 8) knyttes til *balnei*. *Lavabatur Macedo* gøres af nogle til, at Macedo var ved at vaske. Værre er, at deponentier ikke hører til alle elevens inventar, så de må oversætte *experirentur* og *confitetur* passivisk.

Problemer med betydningsnuancerne er velkendte. Gengivelsen af *solutus* (l. 12) er nævnt ovenfor. Når slaverne i en enkelt oversættelse "ville beskære" Macedo, skyldes det næppe en bevidst bestialsk tolkning af deres adfærd, men snarere at eleven har slået *puto* op i ordbogen og brugt den første den bedste betydning. Oversættelsen af *obnoxii* (l. 20) er vanskelig, og en del elever får forfatteren og hans ligesindede til at være "skyldige". At oplysninger i ordbogen kan fejllæses og føre til misforståelser, kommer til udtryk når *fervens* (l. 8) fører til, at Macedo smides hen i sydden af badeanstalten.

B Opgaven

Ved bedømmelsen af B opgaven tæller delopgave 1 og 2, dvs. de to sproglige delopgaver dobbelt. De sproglige opgaver tæller således to tredjedele, og indholdsopgaverne 3 og 4 tæller i alt en tredjedel. Udgangspunktet for arbejdet med romersk kultur er sprogligt, og opgaven forpligter undervisningen herpå. De sproglige opgaver er således afgørende for opgavens sværhedsgrad, og det er en stadig bestræbelse hos opgavekommissionen at sikre et højt niveau, som er realistisk i forhold til fagets bestemmelser og den tid, der er afsat til under-

visningen. Alligevel er det ofte tekstens indhold, der afgør om eksaminander og for den sags skyld deres lærere opfatter opgaven som god og meningsfuld. Oplever eksaminanderne teksten som god og meningsfuld, viser tilbagemeldinger til opgavekommissionen, at eksaminanderne glæder sig over at arbejde med teksten til eksamen. En indholdsmæssigt spændende tekst hjælper på besvarelsen af de sproglige opgaver.

Det er censorernes opfattelse, at årets B opgave fungerede godt på alle områder, og det var meget tilfredsstillende, at karaktergennemsnittet lå så tæt på det samlede karaktergennemsnit for begge opgavetyper, i år endda lidt over. Sådan bør det også være, når B opgaven er valgt af knap to tredjedele af alle eksaminander. Opgaven gav gode muligheder for bedømmelse og differentiering, og eksaminanderne klarede sig overvejende pænt også i de sproglige spørgsmål.

1. Kontroloversættelsen

Som bekendt går opgaven ud på, at eksaminanden skal gengive teksten så ordret som muligt, så at sige besvare spørgsmålet: hvad står der egentlig på latin? I bedømmelsen indgår ud over sprogrigtighed på dansk hvor mange af de punkter, hvor den trykte oversættelse forholder sig "frit" til den latinske tekst, eksaminanden rammer.

Versionsstykket bestod af 6 helsætninger, de to længste indeholdt opremsninger, så den ene af dem havde fælles subjekt for 3 verballed, den anden havde tre sideordnede underled til opus (est), hvorfor længden ikke var udtryk for en større kompleksitet. Der var mange punkter, som kunne markeres, mindst 25, og sværhedsgraden var overkommelig. Den ret frie trykte oversættelse sikrede eksaminanderne god mulighed for selvstændige præstationer, og censorerne god mulighed for at bedømme disse.

Der var mange rigtig gode besvarelser, og færre tilfælde af besvarelser, hvor eksaminanden reelt havde givet op over for den latinske tekst og i stedet havde forsøgt sig med omskrivninger. Der kan naturligvis opregnes en lang række af begåede fejl, men her skal især nævnes, at begrebet virtus for ofte optræder som mandighed. I en del besvarelser forekom fejl i tibi continget, apparatus (der blev til forberedelse) og velle.

I årets opgave kunne følgende 25 punkter markeres:

Corpus	objekt
Enim	-
multis rebus	meget
eget	der skal ... til
valeat	holde i form
animus crescit	kroppens vækst
(crescit) ex se	kommer af sig selv
se alit	sørger for sin næring
se exercet	(sørger for) sin motion
illis	sportsfolk

opus est	dur (ikke)
multo	-
cibo	uden mad
multo	masser af (olie)
longa	fra morgen til aften
opera	slid
tibi continget	du bliver
virtus	et godt menneske
sine impensa	ganske gratis
quicquid..potest	alle resurserne
facere te bonum	blive et godt menneske
te cum est	finder du hos dig selv
tibi	vil du vide
sis bonus	blive et godt menneske
velle	du skal have viljen til det

2. Analyse

Delopgaven i syntaktisk analyse var i år forholdsvis kort. Helsætningen indeholder en (ad-jektivisk) ledsætning, som igen indeholder en infinit nexus i form af en absolut ablativ, hvis ledfunktion er adverbial til ledsætningens verbede. Der var således nok at tage fat på, og den omstændighed, at sætningen er forholdsvis kort, gør den ikke nødvendigvis lettere, men nok mere overskuelig. Der var mange meget fine besvarelser, og flere hold end sædvanligt, hvor næsten alle eksaminander kunne aflevere fine besvarelser af denne delopgave. Generelt blev opgaven i syntaktisk analyse klaret bedre end versionsdelen.

Sætningen kunne analyseres således: Neksus består af implicit subjekt og verbalet *numerant*. Præpositionsforbindelsen *pro capite* er adverbial til *numerant* og resten er direkte objekt til *numerant*. Kernen i det direkte objekt er *peculium*, som har to adled (eller underled) tilknyttet, nemlig *suum* og en relativ ledsætning. I ledsætningen består neksus af implicit subjekt og verbalet *comparaverunt*, *quod* er direkte objekt og den infinitte neksus *ventre fraudato* adverbial til *comparaverunt*. I den infinitte neksus er *ventre* subjekt og *fraudato* verbal. Det implicitte subjekt for såvel *numerant* som *comparaverunt* er *mancipia*.

De fleste vælger at opstille analysen i et skema, hvor sætningens ord er listet op i den rækkefølge, hvori de står i teksten. Det er en god ide. I den følgende opstilling benyttes ikke begrebet hovedsætning, der jo er overflødig.

Peculium	direkte objekt til numerant
suum	adled til peculium
relativ ledsætning	adled til peculium:
quod	direkte objekt til comparaverunt
comparaverunt	verbal i relativsætning, neksus med implicit subjekt [mancipia]

ventre fraudato	infiniit neksus, adverbial til comparaverunt
ventre	subjekt i infiniti neksus
fraudato	verbal(led) i infiniti neksus
pro capite	adverbial til numerant (de lærde strides om, hvilket led der er kernen, censorerne accepterer her alt)
numerant	verbal(led) neksus med implicit subjekt [mancipia]

Det er blevet sagt før, men man møder stadig besvarelser, der blander syntaktisk og morfologisk analyse, som fx analyserer ”quod” som et relativt pronomen uden at angive ledfunktion. Det er en del af opgaven, at eksaminanden viser evne til at skelne mellem syntaktisk og morfologisk analyse. Af en eller anden grund opfatter nogle eksaminander betegnelsen præpositionsforbindelse som en syntaktisk bestemmelse.

3. Tekstforståelse

Årets opgave var som sidste års opgave et uddrag af et af Senecas *Epistulae Morales*, i år stammede uddraget fra brev 80. Som så ofte tager Seneca udgangspunkt i en dagligdags foreteelse, i dette tilfælde at Gud og hvermand i byen er taget til boldkamp, kun ikke Seneca, han følger sine egne veje og sidder derhjemme i studerekammeret, hvor han nu har tid og ro til at filosofere og meddele sine tanker til vennen Lucilius. Uddraget tager udgangspunkt i Senecas påstand, at de fleste bruger for meget krudt på den legemlige og for lidt på den intellektuelle udvikling, som – sådan ser Seneca jo på det – alene kan føre til, at mennesket bliver godt og dermed lykkeligt. Jagten på det smukke legeme og rigdom fører til ufrihed og en lykke, som ikke er virkelig, og som derfor må hykles, Seneca taler i teksten om at bære masker, livet som et maskespil.

Teksten er meget Senecansk, både i sin form og i sit indhold. Elever som fx har læst det såkaldte slavebrev eller teksterne fra Ole Thomsens Senecaudvalg genkender (ofte) problemstillingen om den ægte frihed, som er en indstilling hos den enkelte, og ikke en social bestemmelse. Mange havde fint fat i det stoiske og livets maskespil, og det var tydeligt at teksten refererede fint til temaer i undervisningen på de fleste hold.

Når det er sagt, må det også siges, at der er for mange, der ikke læser opgaveformuleringen grundigt. Der kræves både en redegørelse og en vurdering, og vurderingsdelen manglede i nogle besvarelser. Spørgsmålene har lykken som fokus, og det fokus skal naturligvis holdes, men eksaminanderne skal jo finde argumentation og belæg i hele teksten. Det betyder, at hele teksten skal inddrages, og (men) at der skal holdes et klart fokus.

Som altid kan eksaminanderne have glæde af at læse spørgsmålene i delopgave 4 grundigt igennem, her er inspiration at hente til forståelse af teksten, og relevante temaer til besvarelsen af tekstforståelsesspørgsmålet.

4. Tekstbaggrund

Spørgsmålene til tekstbaggrund er spørgsmål til teksten, og de kan ikke besvares, uden at teksten udnyttes. Samtidig kan eksaminanderne udnytte spørgsmålene som en inspiration til besvarelsen af opgave 3, tekstforståelse. At mange eksaminander var bekendt med Seneca, fremgår af de mange, mere end hver tredje eksaminand, som havde valgt at besvare spørgsmål a. om stoiske begreber, og at 69 elever, altså næsten hver anden valgte at skrive om Senecas syn på slaveri. En del eksaminander besvarede spørgsmål a., som om der stod find noget stoisk i teksten, hvilket kun er et eksempel blandt flere på, at ikke helt få eksaminander ikke er omhyggelige nok med at læse spørgsmålene præcist. Også spørgsmål d. om sport og sportsudøvere valgtes af mange. Når der kræves en diskussion, skal tekstens udsagn naturligtvis først præciseres, inden det diskuteres. Spørgsmålet gav anledning til en del - lad os kalde det - almene betragtninger om nytten af at holde sin krop ved lige og ikke blive en bognørd. Det fremgik i øvrigt af besvarelsene, gode som mindre gode, at alle havde fundet synspunkter i teksten, som de med glæde forholdt sig til.

Enkelte besvarelser bar tydeligt præg af, at noter og sekundærlitteratur var anvendt uden fornøden omtanke. Det giver sig udslag i, ud over uintegreret sprog, at besvarelsene er skæve i forhold til teksten, eller slet ikke forholder sig til den.

Elevernes valg af opgaver fremgår af skemaet:

Elevernes valg af opgaver

		Besvarelser
a)	Find nogle stoiske begreber i teksten, og forklar dem.	55
b)	Diskutér Senecas syn på den rige og den fattige, og sammenhold det eventuelt med andre antikke forfatteres opfattelse.	18
c)	Redegør for senecas syn på slaveri, som det kommer til udtryk i teksten.	69
d)	Diskutér tekstens syn på sport og sportsudøvere.	48
e)	Gør rede for nogle af de virkemidler, Seneca anvender til at formidle sit budskab.	13
f)	Hvordan karakteriserer Seneca samfundet? Er hans karakteristik relevant i dag?	45
g)	Giv med udgangspunkt i teksten (12-18) en redegørelse for slavernes og de frigivnes stilling.	18
h)	Diskutér Senecas psykologiske overvejelser i linjerne 22-24, og overvej aktualiteten af dem.	28
i) fig. 1	Beskriv <u>enten</u> fig. 1 <u>eller</u> fig. 2. Giv på baggrund af denne beskrivelse en redegørelse for, hvad billedet forestiller og betyder.	5
i) fig. 2	Beskriv <u>enten</u> fig. 1 <u>eller</u> fig. 2. Giv på baggrund af denne beskrivelse en redegørelse for, hvad billedet forestiller og betyder.	17

Fagkonsulent Susanne Høeg
 Undervisningsministeriet
 Afdelingen for gymnasiale uddannelser
 Indholdskontoret
 Frederiksholms Kanal 26
 1220 København K.

CENSORRAPPORT 2006

Tlf.: 3392 5000, Direkte Tlf.: 2565 9206

Fax: 3392 5666, E-mail: Susanne.Hoeg@uvm.dk